

+ İraq ədəbiyyatı haqqında *

İraq qədim tarixə və zəngin mədəni irsə malik olan ərəb ölkəsidir. İraq xalqı milli istiqlaliyyət əldə etmək üçün əsrlər boyu mübarizə aparmış, nəhayət 1958-ci il iyulun 14-də antiimperialist inqilabı qələbə çalmış, İraq respublikası yaradılmışdır. Həmin vaxtdan respublikanın mütərəqqi qüvvələri iqtisadi müstəqillik və ictimai tərəqqi uğrunda mübarizəyə başlamışlar. Göstərilən səylər nəticəsində İraq mütərəqqi inkişaf yoluna çıxmış və çiçəklənməkdə olan müstəqil ərəb ölkələrindən birinə çevrilmişdir.

Respublikanın iqtisadiyyatı ilə yanaşı mədəniyyəti, ədəbiyyat və incəsənəti də yeni tərəqqi yoluna çıxmışdır. Məlumdur ki, İraq ədəbiyyatı qədim tarixə malikdir. Orta əsr zəngin ərəb ədəbiyyatının inkişaf və çiçəklənmə dövrü qədim ərəb mədəniyyətinin və elminin mərkəzi olan Bağdad şəhəri ilə bağlıdır. Klassik ərəb ədəbiyyatının ölməz nümayəndələrinin Bağdadda yaratdıqları gözəl əsərlər Şərq ədəbiyyatı xəzinəsinə qədim irsin ən nadir nümunələri kimi daxil olmuşdur.

Lakin bu yüksəliş dövrü uzun sürməmiş, bir sıra xarici basqınların və istilaların nəticəsində İraq tədriclə öz əvvəlki mövqeyini itirmiş, ölkədə milli mədəniyyətin və ədəbiyyatın tənəzzül, durğunluq dövrü başlanmışdır.

XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq İraqda kapitalist münasibətlərin yaranması, antiimperialist və milli azadlıq mübarizələrinin güclənməsi ilə əlaqədar olaraq ölkənin ictimai-mədəni həyatında da canlanma və dirçəliş baş verdi.

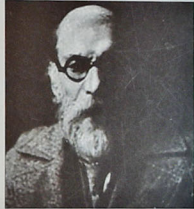
Əsrimizin əvvəllərində İraqda baş verən siyasi-ictimai dəyişikliklərin, xalqın keçirdiyi həyəcan və sarsıntıların ədəbiyyata təsiri güclənir və ölkədə cərəyan edən mühüm ictimai hadisələr İraqın istedadlı şairləri olan Cəmil Sidqi əz-

Zəhavinin, Məruf ər-Rusafinin və başqalarının yaradıcılığında öz əksini tapırdı.

İraq poeziyasının yenilikçi şairi kimi tanınmış Cəmil Sidqi əz-Zəhavi yaradıcılığının əsas özünü vətənpərvərlik ruhunda yazdığı qəsidələr, Şərq qadınının hüququnu müdafiə edən, hər cür cəhəlat, ətəlat və geriliyə qarşı çıxan, inkişaf və tərəqqini tərənnüm edən şeirlər təşkil edir.

İctimai fəaliyyəti ilə bədii yaradıcılığı arasında daim üzvü bağlılıq olan əz-Zəhavi İraq şerhinə yeni ruh, yeni məzmun gətirmişdir. O, İraq şerini ənənəvi mövzular çərçivəsindən çıxaraq, müasir həyatın tələbələri ilə səsleşən, günün ictimai ehtiyaclarına cavab verə bilən səviyyəyə qaldırmışdır.

Kitaba Cəmil Sidqi əz-Zəhavinin İraq xalqının mübarizələrlə dolu tarixinin ayrı-ayrı səhifələrini işıqlandıran şeirləri daxil edilmişdir. Qanlı, viranedicə müharibələr, xarici istismar, ictimai ədalətsizliklər əleyhinə yazılmış bu şeirlərində əz-Zəhavi inanır ki, Şərq qəflət yuxusundan oyananda səbr kasaları dolub daşmaqda olan ərəb oğulları vətənlərini geri, əsarət və cəhəlatdən azad edəcək, yeni həyat quracaqlar.

Cəmil Sidqi əz-Zəhavi

Əsərlərinin dilinin sadəliyi, xalqın danışq dilinə yaxın olması onların geniş yayılmasına səbəb olmuşdur. Mədh və həcv yazmaqdan imtina edən, yeknəşəqlikdən uzaqlaşan, həttə qafiyəsiz şeirlər yazan əz-Zəhavi kor-koranə ənənəyə qarşı çıxmağın və Avropa şairlərini təqlid etməyin də əleyhinə idi. O, ərəb poeziyası tarixinə özünəməxsus yaradıcılıq üslubu olan yenilikçi bir şair kimi daxil olmuşdur.

Əsasən siyasi-ictimai mövzularda şeirlər yazan Məruf ər-Rusafinin əsərləri nəinki İraqda, eləcə də bütün Ərəb Şərqiində sevilə-sevilə oxunur. Ər-Rusafi xalqını azad, müstəqil görmək istəyən şairlərdən idi. Bəzən ölkədə hökm sürən və-

* «Ağ günlərin çıraqında» (İraq ədəbiyyatından nümunələr, Yazıçı, 1983) kitabına yazılmış müqəddimə

ziyyət şairi bədinəyirdisə də, o, millətinin xoşbəxt gələcəyini namına itirmirdi.

Bir hətmi kimi səslənən seir-lərində ər-Rusafi ingilislərin müstəmləkəçilik siyasətini rüsvay etməklə yanaşı, müstəmləkəçilər qarşısında baş əyən, onlara yaltaqlanıb qulluq göstərən milli hökumət başçılarına da tənqid atəsinə tutur. "Südəmər körpəli dul qadın" şeirində müəllif yetim balasını qucağına sıxmış dul qadının ağır, acınacaqlı vəziyyətini təsvir etməklə ingilislərin müstəmləkəçiliyi dövründə ölkəmiz necə rəzil və diçələli halına düşdüyünü göstərir. Şair vətəni xaricilərin himayəsinə verən, imperialistlərin siyasətini müdafiə edən Feyslər kimi kralıların hakimiyyətinə etiraz edir, müstəmləkəçilərin ölkədən qovulmasını, milli hökumət qurulmasını tələb edir.

Müstəmləkəçilik dövründə İraqın digər müntəzəqi şairləri də qəşkarların özbaşnalığına qarşı öz etiraz səslərini ucaldırırlar.

İraqlı fədalərlə qəhrəmanlıqlarını, apardıqları milli azadlıq mübarizəsini törənmən edən seirilər xalq kütlələrini inqilaba səsləyirdi. Nəhayət, İraq xalqı ingilisləri vətənlərindən qovmaq əzmi ilə birləşdi və 1920-ci ildə böyük antiimperialist hərəkat baş verdi. Düzdür, bu hərəkat ingilislər tərəfindən yatırıldı. Lakin həmin il İraqın siyasi, ictimai-mədəni həyatında dönüş iş oldu. Belə ki, azğınlaşmış ingilis müstəmləkəçiləri İraqa kobud siyasi təzyiç göstərərək özlərini qoruyub saxlamaq üçün əl çəkəməyə məcbur oldular, ölkənin idarə olunması, zəhifən də olsa, İraqın milli hökumətini təşkil etməyə, xalqda milli birliyi inam oyandı.

Bu dövrdə (30-cu illər) İraq

poeziyasına əz-Zəhəvini və ər-Rusafinin ənənələrini davam etdirən yeni, istedadlı şairlər dəstəsi gəldi. Onların başında Məhəmməd Mehdi əl-Cəvahir və Məhəmməd Saleh Bəhrul-Ulum dururdu.

Məhəmməd Mehdi əl-Cəvahir ərəb Şərqiinin ən böyüğü və tanınmış şairlərindən idi. Əl-Cəvahir mübariz şairidir. O, klassik ərəb şeirinin ənənəvi hüdüdlərindən kənara çıxmayan qəsdələrində mühüm ictimai problemlərə toxunur, şərq feodalizminə, gerilik və etəlləti, hər cür ədalətsizliyi tənqid edir, əməkçi xalqın ağır güzəranına acıyır. "Ədalətsizlik üzərində qurulmuş saraylar devrilməlidir" deyə əl-Cəvahir həmvətənlərini milli sərvətlərin əsl sahibi olmağa səsləyir, xalqa, öz qüvvəsinə inam hissi aşılayır.

"Fəhlələrin bayramında" şeirini müəllif ilk dəfə 1961-ci ildə İraq Həmkarlar İttifaqının beynəlxalq fəhlə günü münasibəti ilə keçirdiyi yığıncaqda oxumuşdur. Şair vətəni "səadətini, əzmi və qüdrətini" xalqın qabaqçılıq dəstəsi, "məhtəşəm qüvvəsi" fəhlə sinfinin, zəhmətkeşlərin öməyi, işi, fəaliyyəti ilə bağlayır. Əl-Cəvahir fəhlələri - bütün əməkçi xalqı çətin vuruşlarda mətin, dözümlü olmağa, bugünkü nailiyyətlərə kifayətlənməyib daha uzaq və xoşbəxt gələcək uğrunda mübarizə aparmamağa səsləyir.

Müntəzəqi şair Məhəmməd Saleh Bəhrul-Ulum vətəninin xarici qəşkarlardan azad gərmək istədiyini və haqq səsinə ucaldığı üçün 16 ml müxtəlif həbsxanalarda yatmış, olmanın əzabları çəkmişdir.

Şəhər proletariati ilə kəndlilərin və İraq ziyalıların böyük soyu

noticosində antiimperialist inqilab qələbə çıldırdı və imperialistlərin əlaltı olma Nuri Səidin mənfur "qara rejimi" iflasa uğradıqdan sonra bütün İraq xalqı kimi onun vətənpərvər şairi Bəhrul-Ulum da azadlıq əldə etdi.

Şairin, demək olar ki, inqilabdan əvvəl yazdığı bütün şeirləri qərib müstəmləkəçilərinin və onların mənfur əlaltılarını ifşa etməyə yönəldilmişdir. Demokratiya və sosializm, xalqlar arasında sülh və dostluq, xoşbəxt və firavan həyat nəğmələri olan Bəhrul-Ulum həqiqətən xalq şairidir. Onun xalqa yaxın və anlaşıqlı bir dilə yazdığı gözəl şeirləri həmişə dərin məzmunlu və yüksək ideyali olmuşdur.

Sovet xalqının yaxın dostu olan Bəhrul-Ulumun yaradıcılığına Böyük Oktyabr Sosialist inqilabının böyük təsiri olmuşdur.

İkinci dünya müharibəsindən sonra İraq xalqının ictimai-siyasi həyatında yeni mərhələ başladı. 50-ci illərin əvvəllərində Amerika imperializmi ölkənin iqtisadiyyatına müdaxilə etdi. 1955-ci ildə yeni bir sazişə girməsi (Bağdad paktının bağlanması) ölkəni bir daha siyasi, iqtisadi və hərbi cəhətdən imperialist dövlətlərdən asılı vəziyyətə sald.

Bir tərəfdən xarici müdaxiləçilərin, digər tərəfdən satqın monarxiya rejiminin təzyiçli altında olan xalqın narazılığı getdikcə artır, milli azadlıq müstəmləkəçilərinin, mübarizə əvvəllər siyasi fəaliyyətinə özəllənən bəzi İraq ziyalıları, şair və yazıçıları da təcridlə cəzə edirdi. Siyasi vəziyyəti ölkənin ictimai həyatında da dönüş, yenilik yaratmışdı. Bu dövr İraq şərinə aşağı sinif

nümayəndələrinin taleyinə, real həyat hadisələrinə marağ özünü daha çox göstərirdi.

1958-ci il inqilabından sonra yaradıcılığa başlayan şairlərin addımları daha mətin, çıxışları daha inamli idi. Belə şairlərdən biri olan Büld əl-Heydri öz şeirlərində xalqın böyük rəziyyəti qüvvəyə mənək olduğunu, qurub-yaradan insan məhəbbəti törənmən edir. Şair əmək-bəccəron, uşaq bəsləyən, imarətler ucaldan, şəhərlər salan insana, onun öməyini, hünərini əşiqdir. Əl-Heydri həm də lirik şeirlər müəllifidir:

*De, yadımdam
küsdürdüydün məni?
Utandırmı xatrlarkən o səhnəni?*

- misraları ilə başlanan "Köhnə məhəbbət" adlı şeiri əl-Heydriinin uşaqıq və gənclik illəri xatirələrini yadıqandır.

Şairin kitabına daxil edilən digər iki şeri isə ("Balaca kişinin məktubu", "Gecə, soyuq və keşikçilər") İraqın cəsur vətənpərvərlərinin azadlıq mübarizəsinin törənmənümə həsər olmuşdur. Bu şeirlərdə İraq xalqının apardıqı qəhrəmanlıq mübarizəsi, özəməti, ruh yüksəkliyi hiss olunur.

İnqilabdan sonra yeni yaradıcılıq yoluna qədəm qoyan şairlərdən biri də Əbdül-Vahib əl-Bəyatidir. Milli azadlıq hərəkatında fəal iştirak etdiyi üçün əl-Bəyatı uzun müddət həbsxanalarda və sürgündə olmuşdur. Əsərlərində İraq xalqının üsyan səsləri, öz istiqaliyyəti uğrunda, müstəmləkəçiliyə və qanlı Nuri Səid rejiminə qarşı mübarizəsi təsvir olunmuşdur. Buna görə də şair daha inam təqib oluna və süxüsdüril-

mişdir. İraqda respublika qurulduqdan sonra təqibdən azad olan əl-Bəyatı məhsuldar bədi yaradıcılığa başlayır.

1959-cu ildə əl-Bəyatı Sovet İttifaqına gəlmiş, bir çox respublikaları gəzmiş, nahəng tarixinin, böyük iqtisadi, mədəni inkişafın şahidi olmuşdur. Onun "Ölməz sözlər" (1960) adlı toplusu Sovetlər ölkəsi və sosializm haqqında şeirlər silsiləsindən ibarətdir.

Əl-Bəyatı öz şeirlərində Böyük Oktyabr inqilabının təşkilatçısı, sosialist dövlətin banisi Vladimir İliç Lenini törənmən edir. Dahi rəhbəri xalqların xilasları, yol göstərni, kimsəsizlərə və müzləmlərə panəhi əlandırdır. "Hünərlə dolu iki ürək" adlı şeirində isə o, soma fətrələri olan sovet kosmonavtlarından Andrian Nikolayevin və Pavel Pavloviçin şücaətini törənmən edir.

Son 10-15 ildə İraq mətbuatında bir çox yeni müntəzəqi şairlərin adları daha tez-tez çəkilir, əsərləri dərc edilir. Bu şairlərdən kitabda Ənvər Xoili, Bədr Şamir əs-Səyyab, Şamil Taqə, Fakir Abbas İmarə təmsil edilmiş, onların şeirlərindən nümunələr vermişdir.

İraqda mədəni-ədəbi yüksəliş, digər ərəb ölkələri olan Misir, Suriyaya, Livana nisbətən gəc baş verildiyinə görə bu ölkələrdə nəsr əsərlərinin meydana gəlməsi, roman və novella janrlarının inkişafı da yalnız XX əsrin 20-ci illərində təsadüf edir.

Yalnız əsrizmin əvvəllərində (xüsusilə 1908-ci ildə baş verən gəc türklər inqilabından sonra) bu ölkənin Misir, Suriya, Livan və başqa ərəb ölkələri ilə əlaqəsi genişləndi və möhkəmləndi. Məhz bu ölkələrin vəsi-

təsili İraq dünyəvi mədəniyyəti ilə tanış olmaq imkanı əldə etdi, ziyalılar Avropa yazıçılarından ərəb dilinə tərcümə olunmuş əsərləri ilə tanış oldular. Rusiyaya baş verən inqilabi hərəkatların əks-sədası başqa ərəb ölkələri kimi İraqa da gəlib çatdı. Klassik rus ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrinin Tolstoy, Çexovun, Dostoyevskinin, Qorkinin əsərləri ərəb dilinə tərcümə edilməyə və yayılmağa başladı. XIX əsr rus ədəbiyyatının ən gözəl ənənələri İraq nəsrinə də öz müsbət təsiri göstərməyə bilmişdi.

İraq nəsrinin inkişafında, şübhəsiz, türki ədəbiyyatının da müəyyən təsiri olmuşdur. Belə ki, tərcüməçiliklə də məşğul olan İraq şair və yazıçıları əsas etibarilə əsərləri onların nüsnəna və zövqünə uyğun türk müəlliflərinin yaradıcılığından tərcümələr edirdilər.

Nəsr əsərlərinin, xüsusilə novella janrının formalaşmasında İraq mətbuatının da əməyi böyükdür. "Yeni nəsil" ("ən-Nəsi' əl-cədidə"), "İraqın güzəstisi" ("Mirat əl-İraq") qəzetlərinin, "Sərgi" ("Ma'rid"), "əl-Məcəllə" jurnallarının nəşrləri və əməkdaşları İraqda gənc nəsilərin yetişməsinə nəmişə qayğı və diqqətə yanaşmış, onlar üçün yazıb çap olunmuş imkanlar yaratmışlar.

Beləliklə, milli ədəbi ənənələr, başqa ərəb ölkələri ilə əlaqələrin genişlənməsi, Qərb ədəbiyyatı və mədəniyyəti ilə yaxından tanışlıq, mətbuatın inkişafı İraq nəsrinin təşəkkül tapmasına və yüksəlişinə səbəb oldu.

İyirminci illərdə İraqda milli səhnə əsərləri meydana gəldi və həkayələr nəsr olunmağa başladı. İraq novellasının təməli

daşım qoyanların yaradıcılığında siyasi və ictimai məsələlərə maraq, inqilabi ruh, yeni qəhrəman surəti yaratmaq meyli özünü aydın göstərir.

İrhiçməli povestlərin, ondan çox hekayələr məcmuəsinin və bir sıra publisistik məqalələrin müəllifi olan Zu-n-nun Əyyub İraq novellasının banilərindəndir. Onun əsərlərində toxunduğu məsələlərin dairəsi geniş, yaratdığı obrazlar silsiləsi rəngərəngdir. Zu-n-nun Əyyubun təsvir etdiyi qəhrəmanlar müxtəlif ictimai təbəqəyə mənsub adamlardır.

Klassik rus ədəbiyyatının və eləcə də sovet ədəbiyyatının qızğın təbliğatçısı olan Zu-n-nun Əyyub N.V. Qoqolun, F.M. Dostoyevskinin, İ.S. Turgenevin M. Qorkinin əsərlərinin ərəb dilinə tərcümə edilməsində böyük fəaliyyət göstərmişdir.

Ümumiyyətlə, yeni İraq nəsrinin yaranmasında və inkişafında əhəmiyyətli rol olmuş yazıçılar dəstəsinin qarşısında duran əsas məqsəd həyatı olduğu kimi əks etdirməkdən və müasir qəhrəman surəti yaratmaqdan ibarət idi. Bu yazıçılar o dövr İraq cəmiyyəti üçün seçiyəyi olan ictimai və mübahisələrdən danışır, baş verən bözi hadisələrə tonqidi yanaşmaqdan çəkinmirdilər. Onların bəzən nəsihətçiliyə aludə olmalarına və sentimentalizmə meyl etmələrinə baxmayaraq, xidmətləri böyük olmuşdur. Belə ki, möhz bu yazıçılar ilk dəfə İraq nəsrində tonqidi realizmin əsasını qoymuşlar.

Kitabda İraq novellaçıların ikinci nəslinə mənsub yazıçıların yaradıcılığı daha geniş əhatə edilmişdir.

Bu nəsil ikinci dünya müha-

ribosundən sonra ədəbiyyat əlminə gəlməsinə istedadlı nəsilərəldən ibarətdir. Şakir Xusbək, Edmin Səbri, Qəib Tu'ma Fərman bu nəslin nümayəndələridir. Həyatı olduğu kimi dərək etmək, onun ictimai-siyasi və iqtisadi amillərini göstərmək, xalq həyatının real lövhələrini yaratmaq bu yazıçıların əsas yaradıcılıq üslubudur. Bu yazıçılar İraqda "yeni realizmin" baniləri adlandırılır.

Bu cərəyanın nümayəndələrinin əsərlərində qəhrəmanları mövcud quruluşla qarşı etiraz və narazılıqlarını bildirməklə kifayətlənmir, onu kəskin tonqid edir, vəziyyətdən çıxış yolu axtarıb və mübarizə edirlər. Onların yaradıcılığı qəhrəman yeniyə hətətən, azad və demokratik quruluşun müjdəçisi idi.

İraq ədəbiyyatında "yeni realizm" cərəyanının görkəmli nümayəndəsi olan Qəib Fərman eyni zamanla bu ədəbi üslubun birinci nəzəriyyəçisi idi. O, mübariz və vətənpərvər yazıçı olmaqla bütün yaradıcılığını İraq xalqına, onun xoşbəxt gələcəyinə xidmət etmək əqidisinə həsr etmişdir. Onun novellalarında "kiçik adamların" həyatının təsviri, real bədii lövhələrə əsas yer tutur.

Yazıcının "Umrən" hekayəsinin əsas qəhrəmanı zəhmətkeş xalqın nümayəndəsidir. Tütün fabrikində işləyən, acından, iş şəraitinin ağırlığından xəstəliyə düşən Umrənin faciəli həyatını təsvir etməklə ədib Nuri Səidin istibdad üsulidarəsi, ağılığı dövründə bütün İraq zəhmətkeşlərinin acınacaqlı həyatını göstərir.

"Yeni realizmin" ən fəal nümayəndələrindən olan Edmon Səbrinin yaradıcılığı ki-

tabda "Bayram öyləncələrindən biri" və "Ağalar himayəçisi" adlı hekayələri tömsil edir. Yaradıcılığının illi çağlarında mühüm ictimai və siyasi hadisələrə bigənə qəlan və əsas etibarilə intim məzmunlu hekayələr yazan E.Səbrinin dünyagörüşünü 1958-ci il inqilabi mühüm təsiri göstərmiş, onun yaradıcılığında əsaslı dönüş yaranmasına səbəb olmuşdur. 1960-cı ildə çapdan çıxan "Zülmədən qaçan" adlı məcmuəsinə daxil olmuş hekayələrində Səbri realist və humanist bir yazıçı kimi çıxış edir. Onun bu hekayələrindəki qəhrəmanlar bekarçılıqdan eys-ışrətə məşğul olan gənc qadınlar və kişilər deyil, iztirab çəkən və mübarizə aparan, yaratmaq üçün yaşayan real insanlardır.

Şərq qadının hüquqsuzluğuna etiraz, köhnə feodal ənənələrinin tonqidi, zorakılığı, zülm və istibdada qarşı nifrət və kin Şakir Xusbək novellalarının əsas xəttini təşkil edir. A.P.Çexovun yaradıcılığında öyrənilən və təsirlənən yazıçının "əzənlərin və kimsəsizlərin" taleyi düşündürür. Onun hekayələrinin əsas qəhrəmanları olan qadınlar həyatın, cəmiyyətin eycoborclıqları, ədalətsizlikləri üzündən bədbəxtliyə düşər olurlar.

Ş.Xusbəkin təsvir etdiyi əhvalatlar ilk baxışda çox az və gündəlik hadisələr təsiri bağışlayır. Lakin müəllif hekayələrində yaratdığı hər bir xarakter, söylədiyi hər bir fikri hökm sürən ictimai-siyasi vəziyyətin fonunda verdiyi üçün onların təsiri qüvvəsi də güclüdür.

Son 10-15 ildə İraq nəsrinə gənc qüvvələrin yaradıcılıq sahəsində xeyli zənginləşmişdir. Müvəffəq Xıdır, Yusif Həddad

və Məhəmməd Əz-Zahir kimi yazıçılar xoşsulların, yetim qalmış uşaqların halına acımaqla yanaşı, ictimai dəyişikliklərə əlaqədar olaraq İraq xalqında əmələ gələn bir sıra mədəni keyfiyyətləri də əks etdirirlər. Bu cəhət xalqda inqilabın qələbəsini qoruyub saxlamaq əzmini daha da möhkəmləndirir, vətənin ictimai, iqtisadi və mədəni inkişafını sürətləndirməyə çağırır.

SSRİ yazıçılarından VI qurultayında qonaq sifətində iştirak etmiş Məhəmməd Mehdi Əlvəhəri Sovet-ərəb ədəbi-mədəni əlaqələrinin genişlənməsində Sovet-ərəb əlaqələrinin

son illər daha da möhkəmlənməsi məni ürəkənd sevincdir... Mən Sovet İttifaqındaqı qələm dostlarına eləcə də bütün Sovet xalqına dünyada sülhü və əmin-amanlığı təmin etmək uğrunda apardığı mübarizələrdə, xeyirxah və gözəl işlərində böyük müvəffəqiyyətlər və nailiyyətlər arzulayıram".

Qeyd etmək lazımdır ki, son illərdə Azərbaycan-İraq ədəbi-əlaqələri daha da genişlənməmiş və hər iki xalqı ədib və şairlərinin yaradıcılıq əməkdaşlığı xeyli artmışdır.

İraq ədəbiyyatını Azərbaycan daha yaxından tanımaq məqsədində tərtib edilmiş bu ki-

taba İraqın müstəraqçı şair və ədiblərinin yaradıcılığında nümunələr daxil edilmişdir.

Bu əsərlər seçilərkən onların məzmununun ictimai əhəmiyyəti və bədii yetkinliyi əsas meyar götürülmüşdür. Əsərlər İraqın müasir həyatının bözi cəhətləri haqqında oxucuda müəyyən təəssür yaradır. Xalqın qüvvəsinə və xoşbəxt gələcəyə inam, azadlıq və müstəqillik motivləri kitabada xil edilmiş əsərlərin əsas xəttini təşkil edir. Çünki bu əsərlərin müəllifləri həyatda açıq gözə baxan, canlı, konkret insanların həyatını olduğu kimi təsvir edən realist yazıçı və şairlərdir.